

Alapfogalmak.

Az emberiség életviszonyai arra kényszerítenek minden embert, hogy embertársainak társaságában éljen és így igyekezzék megteremteni létfenntartásának eszközeit és feltételeit. A természet nagyon keveset juttat készen az embernek: mindazt, amire szükségünk van, munkával vagyunk kénytelenek előteremteni. Ez a munka azonban csak megosztott, csak közös lehet: egymagában, a mások munkájától függetlenül senki sem boldogulhat.

A közösséget, amelyben az emberek élnek, emberi társadalomnak, az egy ország, egy nemzet kötelékében együtt élő emberek társadalmát pedig nemzeti társadalomnak nevezzük. Amikor közösségről, közérdekről beszélünk, mi mindig a nemzeti társadalmat, illetve annak érdekeit értjük.

Ahhoz, hogy a társadalom együttélése és közös tevékenysége zavartalan legyen, hogy abban mindenki nyugodtan végezhesse a maga munkáját és ennek gyümölcsét is zavartalanul élvezhesse, szükséges, hogy az emberek egymást ne háborítsák, vagyis, hogy senki se tegyen semmi olyat, amivel embertársának bajt, hátrányt, kárt, kellemetlenséget okoz.

Ha a földön csupa hibátlan ember élne, aki ennek a közös, békés életnek és munkának a szükségességét belátja és embertársainak ehhez fűződő érdekét tiszteletben tartja, önmagától teremtődne meg a tökéletes emberi társadalom, amelyben senkinek sem lenne oka másoktól félni, vagy nem volna másoktól félténivalója. De az emberek nem ilyen tökéletesek. Nagyon sok ember van, aki nem akar a közösség rendjéhez, érdekeihez alkalmazkodni, hanem embertársainak rovására, kárára is csak a maga önös érdekeit hajszolja. Az egyik magával a társadalommal és az intézményeivel nincs megelégedve; a másik az embertársa életére tör, a harmadik úgy akar megélni, hogy a más munkájának eredményét elhalássza, a negyedik embertársainak az erkölcsi javait, a becsületét vagy a családi életét nem hajlandó tiszteletben tartani: egyszóval az embertársainak egyéni és közös érdekei ellen támad, arra vesztélyt jelent. Az ilyen tisztességtelen emberek ellen a társadalom védekezni kénytelen.

A társadalomnak ezt a védelmét az állam látja el. Az állam ugyanis a nemzeti társadalom felett álló hatalmi szer-

vezet, amely ősrégi időktől fogva azért jött létre, hogy hatalmával a társadalomban állandóan dúló vagy lappangó ellentéteket kiegyenlítse és a társadalom békéjét, közös életének és munkájának zavartalanságát, ha kell, hatalmi eszközökkel is biztosítsa. Ezt a feladatot akkor is az államnak kell ellátnia, ha nem közvetlenül az egész társadalmat, hanem annak csak egyes tagját éri sérelem, mert az egyéni sérelem is a társadalom egészének közös rendjét sérti, hiszen ez a közös rend éppen a társadalom egyes tagjainak egyéni megvédezettségében nyilvánul. Amint a család egy tagjának sérelmét az egész család a magáévá teszi, úgy tekint a társadalom is maga ellen irányulónak minden támadást, amely egyes tagjainak bárminő java ellen irányul.

De ha ez nem így volna is, akkor sem lehetne minden emberre külön reábizni, hogy a sérelmét önmaga torolja meg. Ez nem mindenkinek állana sem módjában, sem hatalmában, de egyéni önkénykedésekre és visszaélésekre is vezetne.

Hogyan védekezik az állam azokkal szemben, akik az emberi társadalomra, az emberi közösségre károsak vagy veszélyesek? Úgy, hogy kimondja: 1. melyek azok a cselekedetek, amelyek a közösségre károsak vagy veszélyesek, amelyeket tehát senkinek sem szabad elkövetnie és 2. azokat, akik az ilyen cselekedeteket mégis elkövetik, büntetéssel sújtja. A cselekményeket, amelyeket nem szabad elkövetni, mert büntetés jár értük: *büntetendő cselekményeknek*, a megtorlást pedig, ami az ezeket elkövetőkre vár: *büntetéseknek* nevezzük.

A büntetendő cselekményeket az állam törvényekben sorolja fel. Ezeket a törvényeket más törvényektől való megkülönböztetés végett, amelyek nem büntetendő cselekményekkel foglalkoznak, *büntetőtörvényeknek* nevezzük. A törvényeket két számjeggyel: egy arabs- és egy római számmal szoktuk megjelölni. Az arabs szám az évet jelenti, amelyben a törvényt hozták, a római szám pedig, hogy a törvény az illető évben hányadikként jelent meg. Pl. 1878:V. t.-c. = az 1878. évben megjelent ötödik törvénycikket, a büntetőtörvénykönyvet jelenti. A törvényen belül az egyes szakaszokat a §. jelével szokták megjelölni. A §-okon belül a törvény egyes rendelkezéseit hivatkozásoknál „törvényhely“-nek mondjuk.

A törvények összességét, amelyek a büntetendő cselekményekkel, a büntetésekkel, azok kiszabásával és végrehajtásával foglalkoznak, közös néven tételes *büntetőjognak* nevezzük. A „jog“ szó parancsot jelent: az állam parancsát, hogy amit az állam jognak elismert, azt, mint a nemzet akaratát, mindenkinek tiszteletben kell tartania; de tilalmat is jelent: azt, hogy az állam által elismert jog megsértése büntetés terhével tilos. A jog az igazságot szolgálja: nem jelent tehát mindenkire csak előnyt; az egyik ember joga a másokra hátrányos lehet; az egyiknek igényt adhat, a másokra kötelezettséget jelenthet, ha az igazság így követeli.

A tételes büntetőjog két részből áll: anyagi és alaki büntetőjogból. *Anyagi büntetőjognak* a törvények ama csoportját nevezzük, amely azt állapítja meg, milyen cselekményeket nem szabad elkövetni és hogy azokat, akik mégis elkövetik, milyen büntetéssel kell sújtani. *Alaki büntetőjognak* pedig azokat a törvényes szabályokat nevezzük, amelyek azt állapítják meg, hogy kinek, mit és hogyan kell; illetve szabad tennie, hogy a bűncselekmények és azok tettesei kiderüljenek, hogyan kell a tetteseket üldözni, kézrekeríteni, bíróság elé állítani, elítélni és hogyan kell rajtuk a büntetést végrehajtani.

Az anyagi és alaki büntetőjog együttes gyakorlati alkalmazását *büntető igazságszolgáltatásnak* nevezzük, amelyet az állam nevében a kir. bíróságok gyakorolnak. Az eljárást, amelyet a tettes ellen a büntető igazságszolgáltatás keretében folytatnak: *büntetőpernek* nevezzük. A büntetőperben tehát két fél áll egymással szemben: 1. az állam, mint a közösség, a társadalom érdekeinek képviselője és védelmezője, és 2. a bűnös egyén, aki ezek ellen az érdekek ellen vétett és akit az állam emiatt üldöz.

Munkánknak ez az első kötete az anyagi büntetőjoggal foglalkozik. A csendőr csak az anyagi büntetőjogot tanulja részletesen; az alaki büntetőjognak azokat a rendelkezéseit, amelyeket a csendőrnek a maga munkakörében ismernie kell, a Szut. tartalmazza.

Az anyagi büntetőjog *alaptörvénye* az 1878:V. t.-c.: a „Büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről“, valamint az 1879:XL. t.-c.: a „Büntetőtörvénykönyv a kihágásokról“. Az alaki büntetőjog alaptörvénye az 1896:XXXIII. t.-c.: a „Bűnvádi Perrendtartás“. Az idők folyamán mindhárom alaptörvényt számos újabb törvény kiegészítette, módosította: ezeket az alaptörvények *melléktörvényeinek* nevezzük.

A *katonai büntetőbíráskodás* alá tartozó egyének számára külön katonai büntetőtörvény és katonai bűnvádi perrendtartás van érvényben. Ezekkel munkánk második kötetében külön foglalkozunk.

Az anyagi büntetőjog két részre oszlik: *általános* és *különös* részre. Az általános rész a törvény általános rendelkezéseit, alapelveit tartalmazza, amelyeket kivétel nélkül minden büntetésre alkalmazni kell, akármilyen büntetendő cselekményt követett is el. A második: *különös* rész a büntetendő cselekményeket és az azokra rendelt büntetéseket sorolja fel egyenkint.

A *csendőrnek* fontos szerepe van a büntető igazságszolgáltatásban. Az ő feladata örködni, hogy senki se kövessen el büntetendő cselekményt, ha pedig ilyet valaki mégis elkövetett, a csendőrnek kell megállapítania, hogy azt ki, mikor, ki ellen és hogyan követte el (ezt nevezzük *nyomozásnak*); a büntettest fel kell jelentenie, vagy kézre kell kerítenie, hogy a

bíróság elé állíthassák és kiróhassák rá a törvény által megszabott büntetést. A csendőr tehát a társadalmi közösségnek, közelebbről pedig a tisztességes, becsületes embereknek védelmezője a tisztességtelenek ellen. A csendőr nélkül fennakadna az igazságszolgáltatás, mert a bíró csak olyan büntetett felett ítélezhetik, akit eléje állítanak és akinek a bűnösségét előtte bebizonyítják.

A csendőr azonban csak akkor tud megfelelni ennek a hivatásának, ha jól ismeri a büntetőtörvényeket. Tudnia kell, hogy melyek a büntetendő cselekmények és azt is, hogy melyik bűncselekmény miatt melyik bíróság hivatott intézkedni. A törvényt nem ismerő csendőr ártatlan embereknek kellemetlenséget okoz, bűnös embereket futni enged, az igazságszolgáltatás szerveit pedig felesleges munkával terheli.

A törvényeket figyelmesen kell tanulni és jól meg kell érteni. A törvény szövegében minden szónak, minden kifejezésnek értelme, jelentősége van; nem elég tehát csak a törvény általános tartalmát ismerni, hanem minden mondatát szóról-szóra, betűről-betűre át kell tanulmányozni. Akkor is, amikor a csendőr a törvényeket gyakorlatilag alkalmazza, szigorúan a betűszerinti szöveghez alkalmazkodják. A törvény egyéni értelmezése nem a csendőr feladata. Ezért van előírva, hogy a csendőrnek azokat a törvényszakaszokat, amelyek az ő gyakorlatában leggyakrabban kerülnek alkalmazásra, szószerint meg kell tanulnia. De sem ezeket, sem pedig a többi szakaszokat, amelyeket nem kell szószerint megtanulni, sohasem szabad csak emlékezetből alkalmazni. Mind a nyomozás során, mind a feljelentés szerkesztése alkalmával *a büntetőtörvénykönyv legyen állandóan a csendőr előtt*; csak így lehet bizonyos a felől, hogy annak egy rendelkezése sem kerülte el a figyelmét.

A büntetőtörvénykönyv szerkezetét, felépítését és tartalmi beosztását is ismerni kell. Akármiről legyen is szó: azonnal tudni kell, hogy foglalkozik-e azzal a büntetőtörvénykönyv s ha igen, gyorsan meg kell benne találni.

A csendőrnek azonban nemcsak másoktól kell a törvények megtartását követelnie, hanem ebben elsősorban neki kell jó példával előljárnia. Aki maga nem tiszteli a törvényt, nincs erkölcsi jogosultsága ahhoz, hogy ezt másoktól követelje. A törvény legyen tehát a csendőr egyedüli útmutatója, de ne csak másokra, hanem saját magára nézve is.